

Nd.

23. Frumvarp til laga

[23. mál]

um meðferð ölvaðra manna og drykkjusjúkra.

(Lagt fyrir Alþingi á 68. löggjafarþingi, 1948.)

I. KAFLI

Um meðferð ölvaðra manna.

1. gr.

Dá, sem teknir eru höndum sakir ölvunar og eigi er unnt að sleppa þegar úr haldi, skal lögreglan að fengnu læknisvottorði flytja í þar til gert sjúkrahús eða sjúkrahúsdeild, ef fyrir hendi er, en annars í venjulegt sjúkrahús, sem hefur tök á að veita viðtöku slíkum sjúklingum.

Nú er ekki völ á sjúkrahúsi eða rúmi í sjúkrahúsi í þessu skyni, og skal þá láta hlutaðeigandi sjúklinga sæta læknismeðferð, eftir því sem við verður komið.

2. gr.

Ölvaða menn, sem sæta meðferð samkvæmt ákvæðum 1. greinar, skal hafa í gæzlu, unz af þeim er runnið, og allt að tveimur sólarhringum til læknisrannsóknar, eftir því sem ástæða þykir til samkvæmt ákvæðum 3. greinar.

3. gr.

Læknir, sem stundar ölvaða menn samkvæmt ákvæðum 1. og 2. greinar, skal sjá um, að hlutaðeigandi sjúklingum sé látin í té viðeigandi aðhlyning, en auk þess gerir hann sér far um að kynna sér líkamlegt og andlegt ásigkomulag þeirra, svo og allar aðstæður með tilliti til drykkjuhneigðar þeirra og drykkjuskapar. Komist hann að raun um, að um drykkjusýki eða yfirvofandi drykkjusýki sé að ræða, tilkynnir hann hlutaðeiganda sjálfum, eða aðstandendum hans, eftir því sem við á, niðurstöður sínar og er til ráðuneytis um, hvernig við skuli bregðast.

4. gr.

Sveitarfélög, sem koma upp sjúkrahúsum eða sjúkrahúsdeildum til fullnægingar ákvæðum 1.—3. greinar, njóta til þess ríkisstyrks, er nemi helmingi eðlilegs bygg-

ingarkostnaðar, en að öðru leyti fer um þær framkvæmdir samkvæmt ákvæðum laga nr. 30 19. júní 1933, um sjúkrahús o. fl., sbr. lög nr. 33 12. febrúar 1945, um breyting á þeim lögum.

5. gr.

Ákvæði 1.—3. greinar raska ekki ákvæðum laga um viðurlög við ölvunarbrotum, enda mega ákvæði þessara laga ekki verða því til hindrunar, að þeim viðurlögum verði komið fram.

6. gr.

Kostnað af meðferð ölvaðra manna samkvæmt ákvæðum 1.—5. greinar skal greiða sem kostnað af löggaðlu, á sama hátt sem verið hefur.

7. gr.

Ráðherra setur nánari reglur um meðferð ölvaðra manna samkvæmt ákvæðum 1.—3. greinar, með sérstöku tilliti til þess, ef um endurtekin tilfelli, drykkjusýki eða yfirvofandi drykkjusýki er að ræða, að hlutaðeigendum gefist kostur á sem fullkonnustum leiðbeiningum og aðstoð sér til viðréttingar, og þá sérstaklega, ef unglingar eiga í hlut.

II. KAFLI

Um meðferð drykkjusjúkra manna.

8. gr.

Geðveikrahælið á Kleppi hefur með höndum yfirumsjón með gæzlu drykkjusjúkra manna þeim til umönnunar og lækningar samkvæmt ákvæðum laga þessara.

Á kostnað ríkisins skal reisa og reka í sambandi við geðveikrahælið og í hæfilegri nálægð þess gæzlustarhæli fyrir drykkjusjúka menn, er fyrst og fremst sé miðað við þarfir þeirra sjúklinga, sem ætla má, að eigi sér sæmilegar batahorfur.

Nú vilja sveitarfélög, eitt eða fleiri saman, reisa og reka á sinn kostnað gæzlustarhæli fyrir drykkjusjúka menn, er fyrst og fremst sé miðað við þarfir þeirra sjúklinga, sem ætla má að þarfnist vistar og umönnunar í slíku hæli í langan tíma, og fer þá um þær framkvæmdir og ríkissjóðsstyrk til þeirra eftir lögum nr. 30 19. júní 1933, um sjúkrahús o. fl., sbr. lög nr. 33 12. febrúar 1945, um breyting á þeim lögum.

Eftir athugun sjúklinganna á geðveikrahælinu á Kleppi, að svo miklu leyti sem því verður við komið, skal þeim ráðstafað í gæzluvist á þeim hælum, sem fyrir hendi eru, og skipt á hælun eftir því, hvers eðlis drykkjusýki þeirra er og hversu þeir eiga saman. Á sama hátt ráðstafar geðveikrahælið sjúklingum þessum þeim til viðréttingar í gæzluvist á völdum einkaheimilum, eftir því, sem á hverjum tíma telst henta. Læknar geðveikrahælisins hafa á hendi lækniseftirlit með sjúklingum, sem ráðstafað hefur verið í gæzluvist samkvæmt ákvæðum þessarar greinar. Sérstakt eftirlit skal haft með aðbúnaði, atlæti, líðan og framferði sjúklinga, sem ráðstafað hefur verið í gæzluvist á einkaheimilum, og ræður geðveikrahælið til þess eftirlitsstarfs ármenn eða árkonur eftir þörfum.

9. gr.

Í gæzlu samkvæmt 8. gr. verða teknir:

1. Þeir, sem dæmdir eru til hælisvistar, sbr. 65. gr. laga nr. 19 12. febrúar 1940.
2. Þeir, sem sækja sjálfir um að verða aðnjótandi slíkrar gæzlu, eða lögráðamaður fyrir þeirra hönd, ef sjálfir eru ólöggráða, eða dómsmálaráðuneytið samkvæmt ákvæðum 7. greinar, 6. b. í lögum nr. 95 5. júní 1947, um lögræði.

Taka skal fram í umsókn, hversu lengi umsækjandi skuldbindi sig til að hlíta gæzlunni, svo og að hann undirgangist að virða í einu og öllu reglur þær, sem um gæzlu og gæzluvistir eru settar.

10. gr.

Sá, sem tekinn hefur verið í gæzlu samkvæmt 1. tölulið 9. greinar, skal hlíta gæzlunni svo lengi sem segir í 65. gr. laga nr. 19 12. febrúar 1940.

Sá, sem tekinn hefur verið í gæzlu samkvæmt 2. tölulið 9. greinar, skal hlíta gæzlunni svo lengi sem yfirlæknir geðveikrahælis á Kleppi ákveður, þó aldrei lengur en sjúklingurinn samkvæmt umsókn er skuldbundinn til, nema samþykki hans eða lögráðamanns hans komi af nýju til.

Nú fer sá, sem tekinn hefur verið í gæzlu samkvæmt ákvæðum laga þessara, heimildarlaust af hæli eða heimili, þar sem hann er í gæzluvist, og er þá rétt að þröngva honum, eftir atvikum með lögregluvaldi, í gæzluna á ný og til að hlíta henni, unz lokið er gæzlutíma þeim, sem segir í 1. og 2. málsgrein þessarar greinar.

11. gr.

Gæzluvist fylgir vinnuskylda gæzluvistarmanns, eftir því sem yfirlæknir geðveikrahælisins á Kleppi segir fyrir um eða aðstoðarlæknar hans eða ármenn í hans umboði.

12. gr.

Hver sá, er gefur eða veitir áfengi þeim, sem vitanlega hefur verið tekinn í gæzlu samkvæmt ákvæðum laga þessara, eða aðstoðar hann við útvegum áfengis, skal sæta sektum.

13. gr.

Um greiðslu kostnaðar af meðferð drykkjusjúkra manna samkvæmt ákvæðum 8.—11. greinar fer á sama hátt sem um greiðslur fyrir aðra sjúklinga í sjúkrahúsum ríkisins.

14. gr.

Ráðherra setur nánari reglur um meðferð drykkjusjúkra manna samkvæmt lögum þessum, þ. á m. með hverjum skilyrðum þeir verði teknir í gæzlu, rekstur gæzluvistarhæla samkvæmt 8. gr., gæzluvist þar og á einkaheimilum, vinnu gæzluvistarmanna, svo og aðrar skyldur þeirra og réttindi.

III. KAFLI

Sjóðstofnun.

15. gr.

Af ágóða Áfengisverzlunar ríkisins skal á árunum 1949—1955 verja hálfri ann-arri milljón króna á hverju ári til að leggja í sjóð, gæzluvistarsjóð. Sjóðurinn hafi það hlutverk að standa undir kostnaði af framkvæmd laga þessara, eftir því sem heilbrigðisstjórnin ákveður, og þá fyrst og fremst af að reisa eða hjálpa til að reisa gæzluvistarhæli þau, sem um ræðir í 8. gr. laga þessara.

IV. KAFLI

Niðurlagsákvæði.

16. gr.

Lög þessi öðlast gildi þegar i stað og koma til framkvæmda, eftir því sem skil-yrði verða fyrir hendi til að fullnægja ákvæðum þeirra. Jafnframt falla úr gildi lög nr. 108 30. desember 1943, um heilsuhæli fyrir drykkjumenn, svo og ákvæði annarra laga, er kunna að koma í bága við ákvæði laga þessara.

Athugasemdir við lagafrumvarp þetta.

Ölvun er bráð áfengiseitrun (intoxicatio alcoholica acuta) á mismunandi háu stigi, en endurtekin ölvun leiðir iðulega til ofdrykkju (alcoholismus habitualis) og

þar af leiðandi langvinnrar áfengiseitrunar (alcoholismus chronicus). Á bráðri áfengiseitrun og fjölda annarra bráðra eitrona er enginn grundvallarmunur. Í frumvarpinu eru ofdrykkja og langvinn áfengiseitrun einu nafni nefndar drykkjusýki. Í samræmi við þetta er það, að rétt þykir að láta ölvaða menn sæta meðferð sem sjúklinga, er fyrst og fremst heyrir undir lækna að hafa afskipti af. Sérstaklega þykir hlýða að ákveða ihlutun læknis, þegar ölvaður maður lendir í höndum lögreglunnar, og er þá aðallega tvennt haft í huga. Í fyrsta lagi er aðeins á færi lækna að greina ölvun frá öðrum sjúkdómsfyrirbrigðum, og þ. á m. lífshættulegum sjúkdómum. Í öðru lagi er með þessu stefnt að því að koma fólki, er iðkar óhóflega vindrykkju, sem tímanlegast undir hendur lækna, allra helst áður en það verður drykkjusýkinni að bráð, og þá með tilliti til þess, að yfirleitt sé auðveldara að girða fyrir, að menn steypi sér í þann brunn, heldur en að hjarga mönnum upp úr honum, eftir að þeir eru fallnir í hann. Enn má ætla, að viðhorf manna, einkum unglunga, gegn drykkjuslarki verði annað, er þeir mega gera ráð fyrir, að slarkið beri þá inn á sjúkrahús til læknisrannsóknar, heldur en þegar viðurlög eru eins og nú tíðkast. Er ætlazt til, að á þenna hátt megi uppeldisáhrif fyrirhugaðrar lagasetningar verða nokkurs megnug um að halda aftur af unglungum um iðkun síðlauss drykkjuskapar.

Um einstakar greinar frumvarpsins er þetta að segja:

Um 1. gr.

Ákvæði 1. greinar taka til ölvaðra manna, sem „teknir eru úr umferð“, sem svo er kallað, en það eru þeir, sem lögreglan tekur í sína umsjá og setur í varðhald, hvort sem það er vegna óspekta, eða þeir eru ekki sjálfbjarga, og hvort sem það er samkvæmt ákvæðum lögreglusamþykktta, áfengislaga eða almennra refsilaga. Eftir sem áður er lögreglunni að sjálfsögðu heimilt að ráðstafa ölvuðum mönnum með því að fylgja þeim heim til sín, eins og tíðkast hefur.

Umsögn um síðari málsgrein greinarinnar felst í niðurlagi umsagnar um 4. gr.

Um 2. gr.

Ákvæði þessarar greinar um, að hefta megi frelsi manna vegna ölvunar í allt að tvo sólarhringa til læknisrannsóknar styðst við ákvæði 2. málsgreinar 31. gr. laga nr. 95 5. júní 1947, um lögræði.

Um 3. gr.

Í þessari grein er mörkuð stefna frumvarpsins um opinber afskipti af ölvuðum mönnum. Auk þess sem ölóður maður þarfnast eftirlits og aðhlyningar, sem auðveldast er að láta í té á sjúkrahúsi, getur ölvun verið merki þess, að hlutaðeigandi sé þegar haldinn drykkjusýki eða eigi hana yfir höfði sér, en fyrirhuguð lagasetning er fyrst og fremst helguð baráttunni gegn þeirri plágu. Að sjálfsögðu er til þess ætlazt, að læknir, sem fær ölvaða menn til meðferðar samkvæmt ákvæðum laga þessara, gæti alls hófs um aðgerðir og fyllsta trúnaðar gagnvart skjólstæðingum sínum, nema velferð þeirra krefjist bersýnilega róttækari aðgerða og þ. á m. vitundar og afskipta þriðja aðila. Af reynslunni mun lærast, hvernig farsælast er að standa að aðgerðunum, og er þá tímabært að kveða nánara á um einstök atriði í reglugerð, sem heimilt er að setja samkvæmt 7. gr.

Um 4. gr.

Að sjálfsögðu skiptir mjög miklu máli um framkvæmd I. kafla þessara fyrirhuguðu laga í Reykjavík. Þar eru nú vistarverur og allur aðbúnaður ölvaðra manna og annarra þeirra, er lögreglan þarf að handtaka, með öllu ófullnægjandi. Ef frumvarp þetta nærði fram að ganga, yrði einn liður þeirra framkvæmda að reisa í Reykjavík spítaladeild til að veita viðtöku ölvuðum mönnum úr höndum lögreglunnar. Um það þyrftu að takast samningar milli ríkis og Reykjavíkurbæjar, sem ætti að verða auðsótt mál á báða bóga. Í öðrum stærstu kaupstöðum landsins ætti að koma upp til þessara nota sérstökum deildum í sambandi við sjúkrahús kaupstað-

anna, og mundu slíkar deildir einnig geta komið í góðar þarfir að öðru leyti. Þar sem ekki eru ástæður til að vista ölvaða menn á sjúkrahúsum, verður ákvæðum síðari málsgreinar 1. greinar fullnægt með því, að lögreglan kalli jafnan, þegar því verður við komið, lækni til ölvaðra manna, er hún tekur í sína umsjá, og hagi meðferð þeirra eftir því, sem lækningin segir fyrir um. En þar sem ekki er unnt að ná til læknis í þessum tilfellum, eiga ákvæði laganna að gefa vísbendingu um, hvernig lögreglunni beri að haga skiptum sínum við ölvaða menn, auk þess sem henni er ætlað að hafa stoð í ákvæðunum til að ráðstafa hlutaðeigendum til læknisrannsóknar eftir á með tilliti til drykkjusýki eða yfirvofandi drykkjusýki þeirra.

Hlutfallslegu framlagi ríkis og sveitarfélaga til sjúkrahúsdeilda fyrir ölvaða menn er haldið óbreyttu, frá því sem ákveðið er í lögum nr. 29 1. febrúar 1936, um fangelsi, þó að litillega viki frá því, sem fyrir er mælt um styrki til almennra sjúkrahúsa (sbr. lög nr. 30 19. júní 1933 og lög nr. 33 12. febrúar 1945).

Um 5. gr.

Ekki þykir rétt að breyta ákvæðum gildandi laga um viðurlög við ölvunarbrottum, og er að sjálfsögðu til þess ætlað, að hlutaðeigandi lögreglustjóri og læknir hafi vinsamlega samvinnu sín á milli og torveldi hvorugur annars aðgerðir.

Um 6. gr.

Sbr. einkum fyrrnefnd lög nr. 29 1. febrúar 1946, um fangelsi, og lög nr. 50 12. febr. 1940, um lögreglumenn.

Um 7. gr.

Sbr. niðurlag umsagnar um 3. gr. Í reglugerð þessa hlýðir að setja m. a. ákvæði um rekstur leiðbeiningarstöðvar eða stöðva fyrir drykkjuhneigða og drykkjusjúka menn og aðstandendur þeirra, hvort sem henta þykir að reka þá heilsuverndarstarfsemi í sjálfstæðri stofnun (stofnunum), eða í sambandi við yfirumsjón þessara mála á geðveikrahælinu á Kleppi eða sem einn þátt fyrirhugaðrar almennrar heilsuverndar samkvæmt lögum um almannatryggingar.

Um 8. gr.

Samkvæmt ákvæðum þessarar greinar er Kleppsspítali gerður að miðstöð allrar opinberrar gæzlu drykkjusjúkra manna, þeim til umönnunar og lækningar. Minnst þykir verða komið af með tvö drykkjumannahæli, bæði fyrir karlmenn, og sé annað þeirra á vegum ríkisins og ætlað drykkjusjúkum mönnum, sem eiga sér líklegar batahorfur, en hitt fyrir þá, sem ætla má að þarfnist lengri hælsvistar. Er gert ráð fyrir, að Reykjavíkurborgin reisi mjög bráðlega slíkt hæli, er svari riflega þörfum kaupstaðarins, enda njóti styrks úr ríkissjóði til jafns við það, er sveitarfélag kemur sér upp almennu sjúkrahúsi. Í þriðja lagi kemur til greina vist drykkjusjúklinga á þar til völdum einkaheimilum undir nákvæmu eftirliti. Ætlað er til, að eftirlitið hafi með höndum á vegum spítalans sérstakt starfslíð, „social workers“, sem svo er kallað á ensku, en hér er nefnt ármenn eða árkonur. Er allvíða erlendis komin nokkur reynsla á slíka ráðstöfun ýmiss konar uppágerzlufólks og þykir gefast vel.

Um 9.—10. gr.

Ákvæði þessara greina eru að efni til óbreytt frá gildandi ákvæðum, sbr. 3.—5. gr. laga nr. 108 30. desember 1943, um hæli fyrir drykkjumenn.

Um 11. gr.

Vinnu drykkjumanna á hælum og í annarri gæzluvist ber ekki að telja til kvaða, með því að hæfileg vinna verður að teljast þeim nauðsynleg til lækningar og viðréttingar.

Um 12.—16. gr.

Skýringar ekki þörf.